

СТАНОВИЩЕ

От проф., д. н. РОМЕО ПОПИЛИЕВ (romeo_popiliev@abv.bg)

За дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

на АНИ ВЛАДИМИРОВА ЯНЕВА

„РОЛЯТА НА ЛИЧНИТЕ АРХИВНИ ФОНДОВЕ ЗА КОНСТРУИРАНЕТО НА ИСТОРИЧЕСКОТО АРТПОЗНАНИЕ. (Върху материали от архивите на Любомир Тенев и Александър Александров.)”

Всички знаем, че „архивите са живи”, но, приемайки го за даденост, рядко се замисляме върху същността и смисъла на това кратко изречение. Защото те са „живи”, ако има кой да ги събира, подрежда, описва, съхранява и предлага за ползване. През последните години все по-разширяващият се и облекчен достъп, който тяхното дигитализиране предлага, силно подпомага, стимулира и разширява науката и знанието в различните области. Неизбежно и необходимо се очертава и намирането на съответните теоретични подходи и осмисляне, които да дадат и ключа към практическото инструментализиране на архивната помощ.

С такава нелека задача в своята дисертация се е заела докторантката Ани Янева. Първата част на нейната работа „Същност и функция на архивите” е обща, теоретична и въвеждаща. Тя е изключително подробна и наситена с богат научен апарат. Започва с етимологията на думата и различните посоки на нейните означавания и тълкувания. С широк културологичен поглед и много богата фактология, предоставена от Янева, се срещаме и по-нататък в проследяването на историята на архивното дело от древността до наши дни, през различните епохи и в различните страни. Малко изненадващо е, че първият законодателен акт у нас за архивното дело и за създаването на централизирана архивна система се отнася чак към 1951 г. Основната градивна единица на архива е документът и всичко може да стане документ, стига да се открие следа от миналото в него, солидаризира се Янева с Марк Блок. Тя наистина привлича в работата си много голям брой изследователи на темата за архива и архивистиката – от най-известните имена като Фуко, Дерида и Пол Рикъор, които често са били изкушавани от тази тема, до по-малко познати изследователи, философи, литературоведи и др. Както казва Жак Дерида: „Архивът започва със селекция и завършва с насилие”. С въпроса за архива и

властта се занимава и Мишел Фуко. Ани Янева определя и важната фигура на архивиста не само като пазител и описател на документите, но и като сътрудник на изследователя, защото сами по себе си архивите са пасивни, незаинтересовани и неподвижни обекти. Те стават ценно средство и оръдие за вникване в историята само чрез архивиста и изследователя, като, разбира се, елементът на субективизъм при подбора на архивните материали от изследователя остава неизбежен. Опира се и до въпроса за колективната и индивидуалната памет, при които винаги взаимодействат процесите на заличаване и съхраняване, като не е задължително това да е само потискането от страна на властовите механизми.

Във втора глава на дисертацията се разглежда ролята на архивите специално за артпознанието. Правилно авторката отбелязва, че архивирането на процесите и събитията в театъра, тъй като реалната им фактура постоянно изтича във времето, стои по-близо до архивирането на историческите събития, отколкото на художествените произведения, оставащи в наличност. Като цяло Янева показва добро познаване на същностното и основното за изкуствата на театъра и в киното, като се стреми да надмогва чистото описателство, към което самият предмет на разглеждане по принцип я тласка.

Всъщност личният архивен фонд – а тъкмо за него ще става дума по-нататък в дисертацията – сякаш като нищо друго е в състояние да разкрие личността на фондообразувателя. Янева разглежда архивните материали на двама такива фондообразуватели – на театроведа, проф. Л. Тенев и на киноведа, проф. Ал. Александров: различни по своя обем, първична подреденост и систематизираност. Тук наистина си казват думата и характерите на двамата изкуствоведи. Л. Тенев: артистичен, задълбочен, но и с присъщите си неочаквани завои на мисълта; Ал. Александров: прецизен и систематичен, с изявен уклон към събирателство и дори колекционерство. Те са немалко различни и в идеологическите си предпочитания. Всъщност аз съм също от хората, които имаха удоволствието, макар и за кратко, да бъда техен студент и тази дисертация успя да събуди и много спомени от вътрешния архив на паметта ми. Но се налага да отбележим и едно малко разочароващо обстоятелство, което, поне според мене, съпътства повечето лични архиви от времето на комунизма: от тях така и не можах да излязат кой знае колко неочаквани материали и свидетелства за миналото. Тъй като и двамата професори практикуваха и сериозна критическа дейност, можем днес със съжаление да обобщим, че от края на 20 век както

в театъра, така и в киното „крясъкът на масмедииите заглуши гласа на сериозната критика.

Дисертацията на Ани Янева е сериозен опит за обстоен анализ на значението на архивите и тяхната функция за разкриване и съхранение на артпознанието, и то по-специално в театъра и киното, чрез примерите на двама от изтъкнатите техни дейци – критици, теоретици и педагози - от втората половина на миналия век. Работата е придружена с богати приложения от снимки и писмени материали. На места е необходимо по-голямо дисциплиниране и по-удачно структуриране вътре, в отделните части от главите. Съгласен съм с приносите, посочени от Янева, а авторефератът ѝ обхваща основните положения и акценти от дисертацията.

С оглед на казаното дотук, смятам че дисертацията на Ани Владимирова Янева би следвало да получи одобрението на членовете на Научното жури и да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”, за което гласувам убедено с „Да”.

Проф., д. н. Ромео Попилиев